

PSICHIKOS IR ELGESIO SUTRIKIMŲ VARTOJANT ALKOHOLĮ RYŠYS SU MĖGINIMU ŽUDYTIS AR TOKIO POELGIO GRĖSMĖ BEI AMBULATORINIŲ PSICHIKOS SVEIKATOS PRIEŽIŪROS PASLAUGŲ NAUDOJIMUSI

Rūta Strockytė¹, Eglė Šepetauskienė², Virginija Adomaitienė¹

¹Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Psichiatrijos klinika,

²Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Informacinių technologijų centras

Raktažodžiai: psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, skubi psichiatrinė pagalba, mėginimas žudyti ar tokio poelgio grėsmė, psichikos sveikatos priežiūros paslaugų naudojimas.

Santrauka

Alkoholio vartojimas – opi visuomenės sveikatos, ekonominė ir socialinė problema. Šiame straipsnyje siekiama atskleisti psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšį su mėginimu žudyti ar tokio poelgio grėsmė bei ambulatorinių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų naudojimus. Analizuota medicininė dokumentacija pacientų, kurie kreipėsi į Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų (LSMUL Kauno klinikos) skubios pagalbos skyrių (SPS) ir buvo konsultuoti gydytojo psichiatro. Rezultatai. Nustatyta, kad psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį diagnozuoti kas septintam gydytojo psichiatro skubios pagalbos skyriuje konsultuotam pacientui, reikšmingai dažniau vyrams ir amžiumi reikšmingai jaunesniems nei moterims. Kas antram tiriamajam, kuriam diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo reikalinga skubi psichiatro pagalba dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės: vyrams reikšmingai dažniau nei moterims dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės bei ūmios psichozės. Tiriamųjų amžiaus vidurkis buvo 39,91 metai, ir vyrai amžiumi buvo reikšmingai jaunesni nei moterims. Daugiau nei pusė visų tiriamųjų gyvenimo eigoje naudojosi ambulatorinėmis psichikos sveikatos priežiūros paslaugomis ir buvo konsultuoti gydytojo psichiatro bei vartojo psichotropinius vaistus nepriklausomai nuo lyties.

Įvadas

Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) duomenimis, dėl alkoholio poveikio visame pasaulyje kasmet netenkama 3,3 mln. žmonių gyvybių [1]. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2016 metais kiekvienam 15 metų amžiaus ir vyresniam gyventojui teko 13,2 litrų gryno alkoholio [2], tačiau realus suvartojimas gali būti didesnis, nes, PSO skaičiavimais, neapskaitytas alkoholis pasaulyje sudaro beveik ketvirtadalį viso suvartojamo alkoholio [1].

Nustatyta, kad su alkoholio vartojimu siejamas sergamumas ir ligotumas tarp Lietuvos gyventojų 2010-2016 metais didėjo (2016 m., palyginus su 2010 m., naujai susirgusių asmenų buvo 5,8 karto daugiau). Didžiausias sergamumas buvo psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį [3]. Su alkoholio vartojimu susijusių ligų grupei priklauso ir išorinės mirties priežastys, tokios kaip nelaimingi atsitikimai keliuose, paskendimai, savižudybės ir kt. Vyrų mirčių dėl išorinių priežasčių, kurios siejamos su alkoholio vartojimu, užregistruota tris kartus daugiau nei moterų. Tarp išorinių mirties priežasčių, sietinų su alkoholio vartojimu, dominuoja tyčiniai susižalojimai: dėl savižudybių vartojant alkoholį per 2016 metus mirė 653 asmenys [3]. Literatūros duomenimis, 87,3 proc. nusižudžusių asmenų nustatyti psichikos ir elgesio sutrikimai, tarp kurių dažniausiai nustatyti nuotaikos (afektiniai) sutrikimai bei psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį [4].

M. Hufordas galimą alkoholio vartojimo ir savižudybės rizikos santykį apibūdino dviem aspektais: priklausomybė nuo alkoholio, ją lydinti komorbidinė psichopatologija ir neigiami gyvenimo įvykiai veikia kaip distaliniai savižudybės rizikos faktoriai, o ūmus apsinuodijimas alkoholiu, kaip proksimalinis rizikos veiksnys, transformuoja savižudybės potencialą į veiksmą [5].

SPS dažnai yra pirmoji vieta, kurioje suteikiamos psichikos sveikatos priežiūros paslaugos ir skubi medicinos pagalba mėginusiems nusižudyti ar patyrusiems tokio poelgio grėsmę [6]. Šiame tyrime analizavome LSMUL Kauno klinikų SPS gydytojo psichiatro konsultuotų pacientų medicininę dokumentaciją tikslu nustatyti bei įvertinti diagnozuotų psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšį su mėginimu žudyti ar tokio poelgio grėsme bei su ambulatorinių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų naudojimu.

Darbo tikslas: nustatyti ir įvertinti skubios pagalbos skyriuje gydytojo psichiatro diagnozuotų psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšį su mėginimu žudyti ar tokio poelgio grėsme bei ambulatorinių psichikos sveikatos priežiūros paslaugų naudojimu.

Tyrimo metodika

Atlikta retrospektyvinė gydytojo psichiatro SPS konsultuotų pacientų, kuriems buvo nustatytas mėginimas žudyti ar tokio poelgio grėsmė, medicininės dokumentacijos analizė. Tiriamąją grupę sudarė ≥ 18 metų amžiaus tiriamieji, kurie kreipėsi į LSMUL Kauno klinikų SPS 2016.01.01 – 2016.12.31 dienomis. Atrinkti pacientai, kuriems pagal TLK-10-AM klasifikaciją buvo diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį. Tyrimo rezultatai apdoroti naudojant aprašomosios statistinės analizės metodus, taikant statistinės duomenų analizės programą SPSS 20.0. bei EXCEL programą. Ryšys tarp požymių reikšmių laikytas statistiškai reikšmingu, kai apskaičiuotoji p reikšmė buvo mažesnė už pasirinktąjį reikšmingumo lygmenį $\alpha = 0,05$. Rezultatai pateikiami diagramose ir lentelėse.

Tyrimo rezultatai

Nustatyta, kad per minėtą laikotarpį LSMUL Kauno klinikų SPS gydytojas psichiatras budinčio gydytojo nukreipimu konsultavo 3161 pacientą. Nustatyta, kad 15 proc. (471/3161) visų gydytojo psichiatro SPS konsultuotų pacientų sudarė sergantys psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį. Taigi, galima teigti, jog kas 7-am gydytojo psichiatro konsultuotam pacientui diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį (1 lentelė).

Nustatyta, kad vyrų, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo 69,6 proc. (328/471). Taigi, galime daryti išvadą, kad vyrams psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį diagnozuoti reikšmingai dažniau nei moterims (2 lentelė).

Nustatyta, kad bendras visų tiriamųjų, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, amžiaus vidurkis 41,37 metai. Vyrų amžiaus vidurkis - 40,5 metų, jų amžius svyravo nuo 18 iki 78 metų, moterų amžiaus vidurkis - 43,26 metai, jų amžius svyravo nuo 18 iki 86 metų.

Taigi, galime daryti išvadą, kad vyrai, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo reikšmingai jaunesni (3 lentelė).

Nustatyta, kad daugiau nei pusė visų tiriamųjų (59,45 proc.; 280/471), kuriems buvo diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo reikalinga skubi psichiatrinė pagalba: 58,93 proc. (165/280) dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės, 20,0 proc. (56/280) dėl sunkios abstinencijos, 13,22 proc. (37/280) dėl ūmios psichozės, 7,85 proc. (22/280) dėl ryškaus psichomotorinio sujudinimo. Galime teigti, kad beveik kas antram tiriamajam, kuriam diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo reikalinga skubi psichiatro pagalba dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės (4 lentelė).

1 lentelė. Tiriamųjų pasiskirstymas pagal diagnostines grupes (TLK-10-AM).

Diagnostinė grupė	n	Proc.
F00 organiniai psichikos sutrikimai	1492	47,2
F10 psichikos sutrikimai vartojant alkoholį	471	14,9
F20 kliesdesiniai sutrikimai	311	9,8
F30 afektiniai sutrikimai	186	5,9
F40 neuroziniai sutrikimai	406	12,8
F50 elgesio sindromai	33	1,0
F60 asmenybės sutrikimai	26	0,8
F70 protinis atsilikimas	38	1,2
F80 psichologinės raidos sutrikimai	2	0,1
F90 emocijų sutrikimai	12	0,4
Nepatikslinti sutrikimai	184	5,8
Iš viso	3161	100

2 lentelė. Diagnozuotų psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšys su tiriamųjų lytimi.

Tiriamieji pagal lytį	n	Proc.	p
Vyrai	328	69,6	<0,001
Moterys	143	30,4	
Iš viso	471	100	

3 lentelė. Diagnozuotų psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšys su tiriamųjų amžiumi.

Tiriamieji	Amžiaus vidurkis (metais)	SD	Min - Max	p
Vyrai	40,54	12,69	18 - 78	0,035
Moterys	43,26	13,20	18 - 86	
Iš viso	41,37	12,89	18 - 86	

Taip pat nustatyta, kad vyrams, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, reikšmingai dažniau nei moterims buvo nustatytas skubios pagalbos poreikis dėl mėginimo žudyti ar išsakomos tokio poelgio grėsmės (61,0 proc. vs 39,0 proc.) bei ūmios psichozės (87,0 proc. vs 13,0 proc., 5 lentelė)

Nustatyta, kad tiriamųjų, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai dėl alkoholio vartojimo ir skubi psichiatrinė pagalba dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės, amžiaus vidurkis 39,91 metai, o vyrai amžiumi reikšmingai jaunesni nei moterys (32,28 m. vs 42,42 m., 6 lentelė).

Nustatyta, kad daugiau nei pusė visų tiriamųjų, kuriems SPS diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, gyvenimo eigoje naudojosi ambulatorinėmis psichikos sveikatos priežiūros paslaugomis ir buvo konsultuoti gydytojo psichiatro (55,0 proc. vs 45,0 proc.), iš jų 67,57 proc. buvo vyrai.

4 lentelė. Skubios psichiatrinės pagalbos poreikis dėl psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį.

Būtinios psichiatrinės pagalbos indikacijos	n	Proc.
Mėginimas nusižudyti ar tokio poelgio grėsmė	165	58,93
Sunki abstinencijos būklė	56	20,0
Ūmi psichozė	37	13,22
Ryškus psichomotorinis sujaudinimas	22	7,85
Iš viso	280	100

5 lentelė. Skubios psichiatrinės pagalbos poreikio dėl psichikos ir elgesio sutrikimų vartojant alkoholį ryšys su tiriamųjų lytimi.
* $p=0,002$; ** $p=0,02$;

Būtinios psichiatrinės pagalbos indikacijos	Vyrai n (proc.)	Moterys n (proc.)	Iš viso
Mėginimas nusižudyti ar tokio poelgio grėsmė	100* (61,0)	65 (39,0)	165 (100,0)
Ūmios psichozės	32** (87,0)	5 (22,7)	37 (100,0)
Ryškus psichomotorinis sujaudinimas	17 (77,3)	5 (22,7)	22 (100,0)
Sunki abstinencijos būklė	43 (77,0)	13 (23,0)	56 (100,0)
Iš viso	192	88	280

6 lentelė. Mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės, sergant psichikos ir elgesio sutrikimais vartojant alkoholį, ryšys su amžiumi ir tiriamųjų lytimi.

Tiriamieji	n	Amžiaus vidurkis (metai)	SD	Min - Max	p
Vyrai	100	32,28*	10,41	19 - 64	0,019
Moterys	65	42,42	11,85	18 - 74	
Iš viso	165	39,91	11,14	18 - 74	

Nustatėme, kad daugiau nei pusė visų tiriamųjų, kuriems SPS diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, gyvenimo eigoje vartojo psichotropinius vaistus (54,78 vs 45,22 proc.), iš jų 65,89 proc. buvo vyrai.

Išvados

1. Psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį diagnozuoti kas septintam gydytojo psichiatro skubios pagalbos skyriuje konsultuotam pacientui, reikšmingai dažniau vyrams ir amžiumi reikšmingai jaunesniems nei moterys.

2. Kas antram tiriamajam, kuriam diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, buvo reikalinga skubi psichiatrinė pagalba dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės: vyrams reikšmingai dažniau nei moterims dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės bei ūmios psichozės.

3. Tiriamųjų, kuriems diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai dėl alkoholio vartojimo ir kuriems buvo reikalinga skubi psichiatrinė pagalba dėl mėginimo žudyti ar tokio poelgio grėsmės, amžiaus vidurkis buvo 39,91 metai, ir vyrai amžiumi buvo reikšmingai jaunesni nei moterys.

4. Daugiau nei pusė visų tiriamųjų, kuriems skubios pagalbos skyriuje diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, gyvenimo eigoje naudojosi ambulatorinėmis psichikos sveikatos priežiūros paslaugomis ir buvo konsultuoti gydytojo psichiatro bei vartojo psichotropinius vaistus nepriklausomai nuo lyties.

Literatūra

- Global status report on alcohol and health. World Health Organization, 2014. http://www.who.int/substance_abuse/publications/global_alcohol_report/msb_gsr_2014_1.pdf [2018-10-14].
- Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Alkoholio vartojimas ir padariniai. <http://ntakd.lrv.lt/lt/statistika-ir-tyrimai/alkoholio-vartojimas-ir-padariniai> [2018-10-05].
- Alkoholio vartojimo padariniai Lietuvos gyventojų sveikatai. Higienos institutas, 2017. <http://www.hi.lt/uploads/pdf/leidiniai/Informaciniai/Alkoholio%20vartojimas.pdf> [2018-10-08].
- Arsenault-Lapierre G, Kim C, and Turecki G. Psychiatric diagnoses in 3275 suicides: a metaanalysis. *BMC Psychiatry* 2004; 4: 37. <https://doi.org/10.1186/1471-244X-4-37>
- Hufford MR. Alcohol and suicidal behavior. *Clin Psychol Rev* 2001; 21(5):797-811. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(00\)00070-2](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(00)00070-2)
- Betz M, Arias S, Miller M, Barber C, Espinola J, Sullivan A. Change in emergency department providers' beliefs and practices after new protocols for suicidal patients. *Psychiatr Serv* 2015; 66(6): 625-631. <https://doi.org/10.1176/appi.ps.201400244>

THE CONNECTION BETWEEN MENTAL AND BEHAVIORAL DISORDERS IN THE USE OF ALCOHOL AND SUICIDE ATTEMPTS OR THE THREAT OF SUICIDE AND USAGE OF AMBULATORY MENTAL HEALTH CARE SERVICES

R.Strockytė, E.Šepetauskienė, V.Adomaitienė

Key words: mental and behavioral disorders in the use of alcohol, urgent psychiatric care, suicide attempts or the threat of suicide, usage of ambulatory mental health care services.

Summary

Alcohol consumption is an acute public health, economic and social problem. The purpose of this article is to determine and evaluate the relation between mental and behavioral disorders due to use of alcohol and attempting suicide also the use of outpatients mental health services. The data was collected by retrospective analysis of medical records. Analysis included 3161 patients after psychiatrist consultations. Results. Every seventh patient consul-

ted by psychiatrist was diagnosed as mental and behavioral disorders due to use of alcohol; more frequently male who were significantly younger than female. Every second diagnosed with mental and behavioral disorders due to use of alcohol was evaluated as needed emergency psychiatrist care. The male more often needed for emergency psychiatrist care because of attempting suicide and acute psychosis. The mean age of all suicide attempters diagnosed as mental and behavioral disorders due to use of alcohol was 39,91 year and male were significantly younger than female. More than half of all suicide attempters diagnosed as mental and behavioral disorders due to use of alcohol had history of mental health care and using of psychotropic medications.

Correspondence to: strockyte@gmail.com

Gauta 2018-12-20

KVIEČIAME PRENUMERUOTI “SVEIKATOS MOKSLŲ” ŽURNALĄ 2019 METAIS!

Žurnalas “Sveikatos mokslai” (Index Copernicus, EBSCO host (Academic Search Complete), Gale (Academic OneFile), ProQuest (Ulrich's, Summon), Australia (ERA) 2012 Journal List (ERA ID 34962) skirtas visų specialybių gydytojams, slaugytojams ir kitiems specialistams, spausdina mokslinius straipsnius lietuvių, anglų kalbomis. Reikalavimai straipsniams atitinka mokslo leidiniams keliamus reikalavimus. **Žurnalas kioskuose neparduodamas. Žurnalą, kuris leidžiamas kartą per du mėnesius, galima užsiprenumeruoti visuose Lietuvos pašto skyriuose, taip pat internetu:**

www.prenumeruok.lt

Prenumeratos kaina nesikeičia: visiems metams – 36 EUR, šešioms mėnesiams – 18 EUR, keturiems mėnesiams – 12 EUR, dviem mėnesiams – 6 EUR. Prenumeratos kodas: 5348.

Žurnalo autoriams straipsnių spausdinimas mokamas.

Redakcija